

ARKIVFORBUNDETS INNSPILL TIL MUSEUMSMELDINGEN

Arkivforbundet har 120 medlemmer, og drøyt 40 av disse er museer. Dette er et uttrykk for at mange museer arbeider med arkiv. Cirka 25 prosent av den samlede bestanden av historiske arkiv fra private arkivskapere (personer, organisasjoner og bedrifter) bevares og forvaltes av museer. Vårt fokus i dette innspillet til museumsmeldingen er arkivfaglig.

Generelt:

Det står flere steder i museumsmeldingen at museene er kunnskapsinstitusjoner. Museenes arbeid med privatarkiver blir da et bidrag til kunnskapsproduksjonen som skjer ved museene. Videre står det i museumsmeldingen at museene er samfunnsinstitusjoner som har en sammenbindingskraft. Det handler om fortid og nåtid og å tilrettelegge for fremtiden. Etter vårt syn inngår arbeidet med privatarkiver i dette. Gjennom arkivene blir vi kjent med fortiden, vi interagerer i samtiden og gjennom innsamling og bevaring legger vi til rette for fremtiden.

Punkt 5.1

Privatarkiv har en vesentlig betydning og er et stort kildetilfang både for forskningen og formidlingen ved museene. Det bli uttrykt at det er ønske om forskning i egne samlinger og arkiv. Arkivforbundet er glad for denne satsningen, og ifølge arkivstatistikken fra 2019 har museene 24 prosent av privatarkiv i Norge. For at de skal kunne bli digitalt tilgjengelig for forskning og for formidling for et alminnelig publikum for eksempel gjennom det nye Digitalarkivet, er det viktig at dette blir løftet mer fram.

Som meldingen påpeker, har museene en unik mulighet til å drive forskning på egne samlinger. Privatarkivene på museene er helt sentrale og inneholder viktig kunnskap om samlingene, museets funksjon og museenes forvaltningsdomene med mer. Kildetilfanget er unikt, og forskning på egen samling er helt sentralt. Men manglende økonomiske ressurser til arkivarbeid og nedprioriteringer internt i organisasjonen, kan påvirke i hvor stor grad materialet gjøres tilgjengelig.

Punkt 5.2.2

Arkivforbundet mener at arbeidet med å utvikle et nasjonalt forankret fagsystem for folkemusikkarkivene må ses i sammenheng med Nasjonalbibliotekets digitalisering av kulturarven og Arkivverkets arbeid med fellesløsninger for lagring og publisering av digitalisert og digitalt skapt arkivmateriale. Dette bør ha synergier også ut over folkemusikkarkivene. Flere museer har også fått være pilot for Nasjonalbiblioteket og fått digitalisert sitt audiovisuelle materialet. Organiseringen rundt det audiovisuelle materialet har vært bra og det vil trolig fungere, men det kreves fortsatt utredninger om hvordan dette lagres og tilgjengeliggjøres hos museene.

Punkt 5.3

Arkivverket holder på å utvikle Digitalarkivet og Nasjonalbibliotekets med digitalisering av kulturarven. Løp for digitalisering av papirarkiv er tenkt oppstart fra 2022, og da kan en enda større del privatarkivene bli tilgjengelige. Dette vil øke tilgjengeligheten på privatarkiv i betydelig grad, også det som befinner seg i museene. For at den tunge satsingen på digitalisering av kulturarvsmateriale i Mo i Rana og utviklingen fellesløsninger for digitalt arkivmateriale i Arkivverket skal gi best mulig effekt, er det imidlertid avgjørende viktig med god dialog mellom Arkivverket og Nasjonalbiblioteket om en helhetlig og sammenhengende infrastruktur, for eksempel slik at arkivmateriale i museene som blir skannet i Mo i Rana kan lagres og publiseres i Digitalarkivet. Vi minner om behovet for systematisk medvirkning museumssektoren i arbeidet med løsninger som skal brukes til forvaltning i museene.

Punkt 5.5.

Det er dette landskapet museene som forvalter privatarkiv arbeider i. Her kunne det liksom godt ha stått arkivarer ved museene som museumstilsatte. Stillingstittel i museene varierer, selv når

arbeidsoppgavene er tilsvarende det en arkivar som jobber med privatarkiv i en arkivinstitusjon gjør. Det er flere museer som har arkivarer, arkivleder, arkivansvarlig eller titler som konservator eller samlingsforvalter etc. som tittelen på sine ansatte. Meldingen bør derfor også ta det inn i seg.

Punkt 6.4/6.4.1

Det er et søkelys på digital tilgjengeliggjøring av samlingene til museene. Men her er fokus bare på digitaltmuseum.no, og ikke på digitalarkivet.no som jo også er høyst relevant, i og med at en god del privatarkivmateriale er hos museumsinstitusjoner. Generelt mener vi at det glemmes i meldingen at museum i mange tilfelle også er arkivinstitusjoner.

Punkt 8.3

Det er her svært viktig at det er et godt samarbeid mellom de statlige etatene Nasjonalbiblioteket, Arkiverket og Norsk Kulturråd slik at vi kan få ønskede resultater for en hel sektor. Per i dag ligger det ikke en endelig felles modell som gir museene en samlet løsning for langtidsbevaring av digitale og digitaliserte arkiv. Arkivforbundet er fullt klar over at det arbeides med nye formidlingsløsninger og lagring i Digitalarkivet i samarbeid med Arkiverket og Nasjonalbiblioteket. Det er likevel viktig å understreke at dette er resurskrevende og vil kreve midler for at man skal kunne være delaktig og ta slike løsninger i bruk i museene.

Det er en stor utfordring at svært mange bevaringsverdige privatarkiv ligger på media som er krevende å håndtere, som harddisker, minnepinner, CDer og disketter, og at de har ulike dataformater og programvare. Skal også denne dokumentasjonen bli tatt vare på må den overføres til format og medier som er egnet og godkjent for langtidslagring. Om ikke forvitrer materialet. Dette er svært ressurs- og kompetansekrevede arbeid, som vil lettes gjennom tilgjengelige fellestjenester som også museene kan benytte.

Meldingen skisserer at løsningene for arkivene er digitalisering, men det er viktig å understreke at katalogiseringen, kunnskapen om arkivene og samlingene danner kjernen i museene som kunnskapsinstitusjoner. Katalogisering er løftet fram flere steder knyttet til samlinger i meldingen, men bør også komme mer frem i arkivsammenheng. Det som gjør museene unike som kunnskapsinstitusjoner er den kunnskapen og den faglige kompetansen de har om arkiver og samlinger. Dette er en stor styrke for forskning i samlingene.

Punkt 9.9

Arkivene er også fysiske på samme måte som gjenstandssamlinger. Det at museene fortsatt har lesesaler og gjør arkivene tilgjengelig for folk. Digitalisering gjør det mye lettere å finne frem, men fortsatt er det flere som vil ha et behov for å gå igjennom samlingene fysisk.

Noen museer har valgt ikke å arbeide med arkiv som en del av sine samlinger. En slik vurdering bør likevel ses opp mot regionale bevaringsplaner for arkiv utarbeidet i samarbeid med de fylkeskoordinerende institusjonene i privatarkivarbeidet, slik at en er sikret at det i hvert distrikt/region er arkiv- eller museumsinstitusjoner som tar ansvaret for det lokale/regionale privatarkivarbeidet.

Museene har de siste årene satset mer på privatarkiv. Dette er et direkte utslag av at også museer har fått muligheten til søke om Riksarkivarens prosjekt- og utviklingsmidler for arkiv, og da særlig de midlene som er øremerket til privatarkiv. Flere av de prosjektene som er satt i gang i museene i de senere år ville ikke blitt gjennomført om det ikke var for disse midlene. Dette viser viktigheten av tilgjengelige prosjekt- og utviklingsmidler. Denne potten har stått stille de siste årene, og kun 8 millioner er øremerket til dette årlig på landsplan. Det skaper også en usikkerhet da det ikke er gitt en kan få støtte over flere år. Privatarkivarbeid er ikke en lovpålagt oppgave, men som vist over helt

sentral for mange av museenes identitet og kunnskap om samlingene. Arkivforbundet mener derfor at det er viktig ikke bare å sikre de eksisterende støtteordningene, men også å øke omfanget av dem.

Vi minner igjen om den ulempen det innebærer for arkivfeltet at det ikke finnes noen nasjonal sektorstrategi på området. For å få etablert systematikk og helhet for museenes arbeid med privatarkiv ville en nasjonal sektorstrategi være av avgjørende betydning. Vi ber om at det legges vekt på å starte arbeidet med en nasjonal sektorstrategi for arkiv i 2022.